

Ako
funguje
poisťovníctvo

Európska federácia národných asociácií poisťovní Insurance Europe pripravila brožúru ***Ako funguje poisťovníctvo***, v ktorej širokej verejnosti približuje podstatu poisťovníctva, princípy jeho fungovania a jeho význam nielen pri ochrane zdravia, životov a majetku, ale poukazuje naň ako na veľkého finančného investora, ktorý má v ekonomike významnú stabilizačnú a anticyklickú funkciu. Sekretariát Slovenskej asociácie poisťovní pripravil jej preklad a umiestňuje ju na svoju webovú stránku. Predpokladáme jej vydanie v printovej podobe, aby sa dostala do rúk čo najširšiemu okruhu občanov. Veríme, že týmto krokom Insurance Europe i SLASPO prispejú k zvyšovaniu finančnej gramotnosti obyvateľstva, racionálnemu spotrebiteľskému správaniu a vyššiemu rešpektu verejnosti k poisťovníctvu.

JUDr. Jozefína Žáková
generálna riaditeľka
Slovenskej asociácie poisťovní

Slovenská
asociácia
poisťovní

Poistenie je základným kameňom moderného života. Bez poistenia by nemohli správne fungovať mnohé oblasti dnešnej spoločnosti a ekonomiky. Poistovací priemysel poskytuje krytie ekonomických, klimatických, technologických, politických a demografických rizík, čo uľahčuje každodenný život jednotlivcom i firmám v podnikaní, inováciách a rozvoji.

Napriek tomu spôsob fungovania a význam poisťovníctva sa stále dostatočne nechápe. Táto brožúra má za cieľ vysvetliť, ako poisťovníctvo funguje, aký je jeho význam a v čom spočíva dôležitosť regulačného prostredia pri maximalizácii výhod, ktoré môže poisťovníctvo prinášať.

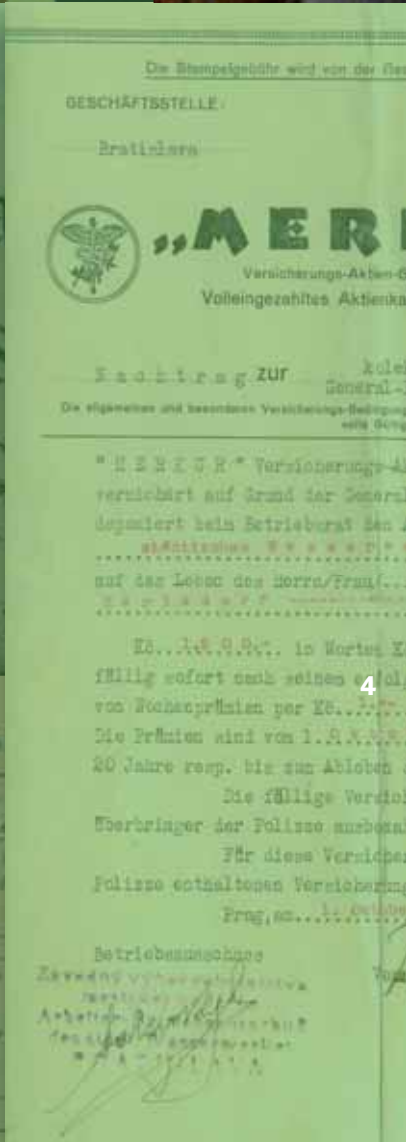
3

Obsah

Ako funguje poisťovníctvo: základy	/ 4
Ďalšie podrobnosti	/ 6
Čo sa dá poistiť?	/10
Prečo potrebujeme poistenie?	/13
Prečo je regulačné prostredie dôležité?	/16
Príloha: Ako sa počíta poistné?	/20

Ako funguje poisťovníctvo: základy

Prihláška životného po

Príslušnosť miest:

Tatna poisť. v Bratislave

Príslušnosť podľa zákona o životnom poistení v Slovenskej republike

***) poisťku – pohľadávku z poisťovnej zmluvy – ujednanú v)**

1	2
o poisťovne (názov a sídlo)	ktoré má poisťovník na predstavení poisťovníka (názov a sídlo)
<i>Tatna poisť. v Bratislave</i>	<i>"MerKur"</i>

***) Existujúci poistný súhlas – súhlas na základe vyplatení**

1	2	3
Ossla	Významená a rodina (krvotok) mana (vyznamená) ako tak d'edného mana)	Stav bydliska
	Stav príslušnosti (názov a sídlo)	Sídlo

Poistenie je prenos rizika. Prenáša riziko finančnej straty ako dôsledku presne špecifikovanej, avšak nepredvídateľnej udalosti z jednotlivca alebo spoločnosti na poistiteľa, a to za poplatok alebo poistné. Ak špecifikovaná udalosť nastane, jednotlivec alebo spoločnosť môžu žiadať od poistiteľa náhradu alebo poskytnutie služby.

Preto je poistenie prostriedok na zníženie neistoty. Pravdepodobnosť veľkej straty sa dá odstrániť kúpou poistky za malú, vopred známu cenu – poistné. Finančné dôsledky udalosti, ktorá by inak mala na jedného poistníka zničujúci dosah, sa rozložia na väčšiu skupinu poistníkov.

Je kľúčom rozloženie rizika?

V zásade áno. Rozloženie má za následok zdieľanie rizika straty viacerými poistníkmi. Ako príklad môžeme spomenúť poistenie domácnosti proti požiaru. Ak sa riziko požiaru rozloží medzi viacerých poistníkov, aj vysoké straty domácností postihnutých požiarom sa rozložia medzi ostatných poistníkov. Priemerná strata všetkých poistníkov s takýmto poistením (t. j. poistné) je relatívne malá, keďže vysoké riziko strát je pravdepodobné iba pri malom počte poistníkov.

Cena poistenia by mala byť taká, aby bol jednotlivec pripravený platiť malú, vopred známu sumu výmenou za to, že nebude musieť platiť vopred neznámu – a potenciálne vysokú – finančnú sumu za poistnú udalosť, ktorá sa vyskytne. Každý poistník by mal platiť primerané poistné v závislosti od výšky potenciálnej straty, resp. rizika, ktoré prináša do svojej rizikovej skupiny poistníkov.

Ako sa počíta primerané poistné?

Ak existujú dostatočné skúsenosti alebo vedomosti o minulých udalostiach, môžu poisťovne použiť výsledné štatistiky na pomerne sofistikované výpočty sadzieb poistného. Tento proces – nazývaný aj upisovanie – zahŕňa výpočet pravdepodobnosti každého poisteného rizika za každého poisteného alebo každú kategóriu poistených. Platí, že čím je skupina poistníkov väčšia, tým presnejšie sa dá vypočítať pravdepodobnosť daného rizika.

5

Na týchto výpočtoch je založená výška poistného. Do úvahy sa berie i fakt, že nároky na poistné plnenia sa budú objavovať nerovnomerne. Preto poistné musí obsahovať aj dodatočnú zložku, ktorá poisťovni umožňuje vytvárať si rezervu na záväzky v horších časoch.

Zriedkavé a vzácne riziká – napríklad zranenie nohy profesionálneho futbalistu – sa môžu v niektorých prípadoch tiež poisťovať. Výška poistného tu bude porovnateľne vyššia, pretože existuje iba pomerne malá porovnateľná riziková skupina poistených.

Poistenie chráni ľudí a firmy pred rizikom nepredvídateľných udalostí. Je to mechanizmus prenosu rizika, založený na jeho rozložení alebo spoločnom zdieľaní. Straty malého množstva poistníkov sú kryté poistným od viacerých, pričom poistné sa vypočíta na základe výšky rizika každého jednotlivca alebo skupiny.

Ďalšie podrobnosti

Aj keď je moderné poisťovníctvo založené na pomerne jednoduchom princípe, v skutočnosti je to vysoko sofistikovaný mechanizmus prenosu rizika v mnohých formách.

Poisťovníctvo sa vyvíjalo počas viacerých storočí. Začínalo ako obyčajné poistenie námornej prepravy. Obchodníci súhlasili, že sa spoločne pozbie-
rajú na straty tých z nich, ktorých postihnú. Problémom tohto systému bolo, že nevyriešil otázku neistoty – obchodníci totiž nevedeli, koľko budú musieť v budúcnosti platiť. Moderné poisťovníctvo sa teda postupne vyvinulo do tej formy, že poisťníci vopred vedia, aký diel strát budú musieť znášať (t. j. výšku svojho poistného).

Hodnota odstránenia tejto neistoty je pre jednotlivcov, spoločnosť a eko-
nomiku obrovská (pozri str. 13). Bez nadsádzky možno povedať, že
moderná spoločnosť by nemohla fungovať bez poistenia. Mnohé naše
denné aktivity, ktoré berieme ako samozrejmé, zahŕňajú isté riziko strát
a nemohli by sa vykonávať bez existencie poistenia.

Vo všeobecnosti platí, že na to, aby bolo poistenie efektívne, je potrebná
existencia veľkého množstvo podobných rizík. Poistenie zriedkavých
a vzácných rizík je síce možné, ale môže byť až odrádzajúco drahé. Na to,
aby bolo možné niečo poistiť, musí poistenie spĺňať určité nevyhnutné
predpoklady (pozri str. 10), čo je kľúčová oblasť pre reguláciu (pozri
str. 17).

Ako poisťovne oceňujú riziko?

Proces, prostredníctvom ktorého poisťovňa oceňuje riziko poistníka, sa
nazýva upisovanie. Poistné, ale aj podmienky poistnej zmluvy, závisia
od toho, ako poisťovňa ocení dané riziko.

7

Každý jednotlivec či predmet, ktorý má byť poistený, nesie pre poisťovňu
rôzne riziká – napríklad drevený dom je viac vystavený riziku požiaru než
murovaný. Aby každý poistený platil primerané poistné, používajú poisťov-
ne na ocenenie rizika množstvo hodnotiacich faktorov. Vo všeobecnosti
platí, že čím vyššie riziko, tým vyššie poistné.

Proces upisovania sa líši od jednej poisťovne k druhej – napríklad
v závislosti od úrovne rizika, akú je poisťovňa ochotná na seba prevziať.
Kvôli zjednoteniu rizík sa môžu k poisťkám viazať určité podmienky,
napríklad vylúčenie určitých udalostí alebo okolností, pri ktorých sa
poistné plnenia vyplácajú. Náležitosti a podmienky zmlúv sú dôležité

aj pre zmiernenie následkov morálneho hazardu a antiselekcie (pozri nižšie).

Oceňovanie rizika je ekonomicky efektívne, keďže cena poistenia odráža skutočné náklady na jeho poskytnutie. Kým upisovanie musí byť v súlade s legislatívnymi predpismi, akékoľvek obmedzovanie slobody poisťovní v tom, aby upisovali a oceňovali riziká do tej miery, do akej sú ochotné ich preberať, vedie veľmi často k vyšším cenám poistenia, a teda k zhoršeniu jeho dostupnosti, finančnej únosnosti a možnosti voľby pre spotrebiteľa. Úlohu regulácie v tejto oblasti bližšie vysvetľujeme na str. 16.

Má oceňovanie podľa výšky rizika aj iné výhody?

Áno, oceňovanie na základe rizika motivuje poisťovne k inováciám, vďaka ktorým potom môžu na trhu lepšie konkurovať v cenách aj v produktoch. Vývoj nových, sofistikovanejších hodnotiacich faktorov umožňuje poisťovniam ponúkať produkty za nižšie ceny a ponúkať i poistenia kryjúce riziká, ktoré predtým nešlo poistiť. Napríklad s tým, ako poisťovne získavajú nové vedomosti o niektorých diagnózach a spôsobe ich liečby, môžu ponúkať poistné krytie chorôb, ktoré boli pôvodne nepoistiteľné. Podobne lepšie modelovanie rizika záplav môže znamenať možnosť poistiť domy, ktoré by predtým nemohli byť poistené. Oceňovanie na základe rizika môže aj pozitívne ovplyvniť správanie jednotlivcov (pozri str. 14 o presadzovaní preventívnych opatrení).

Čo je to morálny hazard?

Morálny hazard je riziko, že poistník po tom, čo sa poistí, začne sa správať spôsobom, ktorý môže mať za následok, že riziko vzniku danej poistnej udalosti sa stane pravdepodobnejším. Napríklad čerstvo poistený vodič začne jazdiť menej obozretne, uvedomujúc si, že riziko poškodenia alebo zničenia auta teraz znáša poisťovňa.

8

Morálny hazard môže spôsobiť vyšší objem nárokov na poistné plnenia než poisťovňa predpokladala pri upisovaní. To v konečnom dôsledku bude viesť k nárastu poistného pre všetkých poistníkov, ak riziko nie je riadené efektívne. Preto je dôležité, aby náležitosti a podmienky poistných zmlúv boli formulované presne.

Čo je to antiselekcia?

Antiselekcia je situácia, keď je pravdepodobnejšie, že o poistný produkt budú mať záujem rizikovejší jednotlivci. Jedným z cieľov upisovania je vyhnúť sa tejto situácii, a to identifikovaním dôležitých rizikových faktorov a nastavením poistného tak, aby správne odrážalo riziká.

Napríklad, ak poisťovňa ponúka životné poistenie fajčiarom i nefajčiarom za rovnakú cenu (vzhľadom na očakávanú priemernú dĺžku života oboch skupín), poistné bude lepšie nastavené pre fajčiarov (u ktorých sa očakáva nadpriemerná úmrtnosť) než pre nefajčiarov. Výsledkom je, že pravdepodobne budú mať o tento produkt záujem viac fajčiari než nefajčiari. Poisťovňa tak zaznamená vyššiu mieru úmrtnosti (a teda aj vyššie poistné nároky), než pôvodne v čase určovania sadzieb poistného očakávala. Postihne to jej rezervy alebo negatívne ovplyvní sadzby poistného. Na druhej strane, keď poisťovňa zoberie pri upisovaní do úvahy fajčenie ako rizikový faktor, môže ponúknuť nefajčiarom nižšie poistné.

Čo je to zaistenie?

Velmi jednoducho povedané, zaistenie je poistenie pre poisťovne.

Podobne ako v prípade poistenia aj zaistenie znižuje riziko strát poisťovne tým, že časť rizika prenáša na jednu či viac zaistovní. Vo všeobecnosti sa zaistenie vykonáva buď prevzatím časti pomerne rozsiahleho rizika poisťovňou (fakultatívne zaistenie), alebo presunom časti rizika na zaistovateľa výmenou za časť pôvodného poistného (zmluvné zaistenie). V prípade plnenia vypláca zaistovňa poisťovní tú časť rizika, ktorú prebrala.

Napríklad pri havárii osobného lietadla by bola výška celkového poistného plnenia príliš veľká na to, aby riziko prebrala jedna poisťovňa, a tak je na zníženie rizika vysokých strát potrebný zaistovateľ. V iných prípadoch môže poisťovňa preniesť na zaistovňu napríklad aj časť rizík z poistenia motorových vozidiel či životného poistenia.

Z procesu upisovania majú prospech poistníci. Čím viac informácií má poisťovňa o riziku, ktoré poistuje, tým lepšie môže danému riziku ušetriť poistné na mieru. Ak sa obmedzuje voľnosť poisťovne pri upisovaní a výpočte poistného, má to negatívny dopad na cenu a dostupnosť poistenia, ale aj na zisk poisťovne.

Čo sa dá
poistiť?

Na to, aby bolo dané riziko poistiteľné, musí byť splnených niekoľko nevyhnutných podmienok.

Riziko musí byť definovateľné a finančne merateľné

Poistenie poskytuje finančné odškodnenie zhmotneného rizika, alebo ponúka inú odmenu či službu, ak dané riziko nastane. Preto musí byť riziko jasne definovateľné, aby sa vylúčili budúce spory o to, či poistná udalosť skutočne nastala (a teda či vzniká nárok na poistné plnenie). Musí byť vyčísliteľná aj výška možnej straty, aby bolo možné rozhodnúť o výške požadovaného odškodnenia.

Napríklad pri poistení proti krádeži vozidla, kde je definované, kedy poistná udalosť nastala a výška poistného plnenia, je to pomerne jasné. Pri zraneniach pri nehode často rozhoduje o výške odškodnenia až súd. V životnom poistení, kde finančné straty nie sú jasne vyčísliteľné, sa výška odškodného stanovuje vopred.

Riziko musí byť náhodné a nezávislé

Nie je možné poistiť sa proti udalosti, ktorá určite nastane, keďže táto skutočnosť nespôsobuje neistotu, a preto nie je možný ani prenos rizika. Výskyt rizika, ktoré je predmetom poistenia, musí byť nepredvídateľný, alebo aspoň mimo vplyvu a dosahu toho, kto má právo čerpať z tohto poistenia poistné plnenie. V opačnom prípade hrozí riziko vzniku morálneho hazardu (pozri str. 8). Určité udalosti, ako napríklad škoda spôsobená opotrebovaním, roztrhnutím či bežným používaním, alebo udalosti spôsobené vedome a zámerne poistenou osobou, prípadne inou osobou, s ktorou sa poistený takto dohodol, spravidla nemôžu byť predmetom poistenia.

Aj životné poistenie sa riadi týmito zásadami, a to napriek tomu, že smrť ako poistná udalosť je síce istá, ale čas, kedy nastane, je vopred neznámy.

Poistený musí mať o poistenie záujem

Musí existovať jasný vzťah medzi poisteným a rizikom, ktoré je predmetom poistenia.

Bežne je „poistný záujem“ naplnený prostredníctvom vlastníctva alebo priameho vzťahu. Ľudia majú napríklad poistný záujem v prípade svojich domov či vozidiel, ale nie v prípade domov či vozidiel svojich susedov.

Poistovnía musí byť schopná vypočítať pre dané riziko primerané poistné

Ako sme vysvetlili, poistné, ktoré poistník platí, musí dávať ekonomický zmysel. Na jednej strane musí poisťovňa účtovať poistné, ktoré je dostatočne veľké na to, aby krylo budúce záväzky poisťovne za súbor rizík, ktoré na seba prevzala,

a prinieslo poisťovni i zisk. Na druhej strane, poistné, ktoré jednotlivci či spoločnosť platí, musí byť na úrovni, akú je poisťník ochotný platiť. Musí byť aj výrazne nižšia, než je výška poisťného krytia, pretože inak by kúpa poisťky nedávala zmysel. Táto rovnováha sa najlepšie dosahuje na otvorenom a konkurenčnom trhu komerčného poistenia.

Pravdepodobnosť výskytu rizika sa musí dať vypočítať

Na to, aby poisťovňa vypočítala primerané poistné, musí vedieť vypočítať pravdepodobnosť výskytu rizika. To znamená výpočet jednak priemernej výšky škody, jednak frekvencie výskytu danej, resp. podobnej udalosti, a to pri určitej miere presnosti. To si vyžaduje analýzu dostatočne veľkého počtu poisťných nárokov za danú poisťnú udalosť v minulosti, ale aj vlastnej skúsenosti poisťovne, priemyselných dát či iných zdrojov.

Riziko katastroficky veľkých strát nesmie byť príliš veľké

Finančný dosah strát nemôže byť taký veľký, že by poisťovňa nemohla byť schopná vyplatiť pokrytie týchto strát.

Pri udalostiach, ktoré môžu spôsobiť značné škody, môžu poisťovne využiť zaistenie ako jednu z možností (pozri str. 9) na zníženie miery vlastného vystavenia sa riziku. Typickým príkladom sú poistenia prírodných katastrof či leteckých nešťastí.

Poisťné krytie vo všeobecnosti slúži na odškodnenie

Výplata nároku po tom, čo nastala poisťná udalosť, má slúžiť iba na odškodnenie poisťníka za škodu, ktorú skutočne utrpel. Poisťník nemá na poisťnom plnení „zarábať“, keďže by to mohlo meniť jeho správanie tak, že by sa riziko straty stalo pravdepodobnejším (pozri „morálny hazard“, str. 8).

Nie všetky riziká sú poisťiteľné. Na to, aby sa riziko dalo poistiť, musí spĺňať špecifické podmienky.

Prečo potrebujeme poistenie?

Poistenie pomáha ľuďom a podnikom zväžiť, riadiť a znižovať svoje riziká. Je pre poisťníkov prínosom tým, že poskytuje spôsob transformácie neočakávanej veľkej straty na únosné menšie platby. Bez poistenia by ľudia pravdepodobne vôbec nevykonávali určité činnosti moderného života, keďže potenciálne finančné straty, akým by boli vystavení, by boli príliš vysoké.

Ako príklad môžeme uviesť, že ľudia by pravdepodobne menej rozbiehali podnikateľské aktivity, keďže by boli plne zodpovední za straty spôsobené napríklad nehodami či požiarom. Z rovnakých dôvodov by sa zriedkavejšie rozhodovali pre kúpu vlastného domu.

Prvá výhoda: spotrebiteľská a podnikateľská dôvera

Poistenie poskytuje jednotlivcom a firmám dôveru potrebnú pri každodenných aktivitách a pri vstupe do transakcií s inými. Môžu mať dôveru v to, že spoločnosť, s ktorou vstupujú do obchodného vzťahu, je schopná vykonávať bežnú činnosť a plniť svoje záväzky. Napríklad, organizátori turistických zájazdov môžu mať dôveru v hotel, v ktorom rezervujú izby pre zákazníkov preto, že v prípade výskytu závažnej udalosti (napríklad požiaru), proti ktorej je hotel poistený, získajú späť zálohu.

Druhá výhoda: kontrola rizika a presadzovanie preventívnych opatrení

Vo všeobecnosti má spoločnosť úžitok z konkurenčného poistného prostredia, ktoré využíva sofistikované metódy oceňovania rizika, motivujúce na používanie lepších metód riadenia rizík.

Možnosť nižšieho poistného mení správanie, motivuje jednotlivcov a podnikateľov znižovať svoje riziká tam, kde je to možné zmenou správania a prijímaním preventívnych opatrení. Medzi príkladmi môžeme uviesť odvykanie od fajčenia kvôli zníženiu poistného v životnom poistení, zavádzanie požiarnych alarmov kvôli zníženiu nákladov na poistenie domácnosti alebo podniky zavádzajúce efektívnejšie systémy riadenia rizík kvôli zníženiu poistného pri poistení zodpovednosti. Ďalším bežným príkladom je propagácia bezpečného riadenia vozidla výmenou za nižšie poistné za beznehodovosť pri poistení motorových vozidiel.

Tretia výhoda: dlhodobé investície do ekonomiky

Poisťovne investujú do ekonomiky prostriedky, ktoré získavajú z poistného. To ich robí jedným z najväčších inštitucionálnych investorov. Zvlášť životné poisťovne ponúkajú produkty, ktoré sú svojím charakterom dlhodobé, a tak poistné z nich vytvára dlhodobé investície, držané do splatnosti. Tento stabilný prísun dlhodobého kapitálu z poisťovníctva je pre finančný

trh kľúčový, keďže znižuje trhovú volatilitu, a tak výrazne prispieva k stabilite a fungovaniu trhov.

Štvrtá výhoda: stabilné a udržateľné úspory a dôchodkové zabezpečenie

Poisťovne sú významným poskytovateľom sporiacich a dôchodkových produktov. Produkty, ktoré ponúkajú, sú nevyhnutné na finančné zabezpečenie vo vyššom veku, najmä v súvislosti so starnutím obyvateľstva.

Vďaka využitiu skúseností a sofistikovaných modelov na výpočet primeraného poistného sú poisťovne schopné kombinovať navzájom odlišné riziká. To znižuje pravdepodobnosť, že nároky na odškodnenie budú značne odlišné od tých, ktoré boli vypočítané pri upisovaní, a v konečnom dôsledku aj znižuje náklady spojené s ponukou produktov.

Napríklad, prebranie rizika dožitia v kombinácii s rizikom smrti v produktoch životného poistenia znižuje finančný dopad zmien v očakávanej dĺžke života. Zvýšenie očakávanej dĺžky života zvyšuje poisťovní náklady na produkty dôchodkového poistenia, keďže sa anuity budú musieť vyplácať dlhšie. Na druhej strane, poistenie rizika úmrtia však poskytuje poisťovniám kompenzáciu týchto vyšších nákladov.

Bez konkurencieschopného a inovatívneho poisťovníctva by viaceré aspekty našej modernej spoločnosti a ekonomiky prestali existovať, alebo by fungovali menej efektívne.

Prečo je
regulačné prostredie
dôležité?

Regulácia hrá dôležitú úlohu pri zabezpečovaní dôvery poisťníkov v čase kúpy poisťných produktov. Na druhej strane, nevhodná regulácia môže mať vážny dopad na schopnosť poisťovní fungovať efektívne a udržateľne, ako aj na ich schopnosť ponúkať poisťné produkty jednotlivcom či firmám, ktoré sa chcú poistiť.

Vzhľadom na to, že vo vyspelých ekonomikách rastie verejný dlh a starne obyvateľstvo, čo sa prejavuje v pretrvávajúcom tlaku na sociálny štát a daňový systém, je čoraz dôležitejšie, aby regulačné prostredie zabezpečovalo podporu správneho fungovania komerčného poisťovníctva.

Vývoj produktov a cenová stratégia poisťovní často závisia od regulačného prostredia, v ktorom fungujú. Jednotlivé poisťovne môžu byť zasiahnuté reguláciou, ktorá nie je vhodná pre ich spôsob podnikania. Na druhej strane, nadnárodné skupiny môžu zasiahnuť nekonzistentné rozdiely medzi jednotlivými regulačnými prostrediami, čo môže nakoniec viesť až k reštrukturalizácii podnikov.

Uvádzame štyri príklady oblastí, v ktorých môže mať regulácia negatívny dopad na optimálne fungovanie poisťného trhu. Poukazujú na to, aké dôležité je zvažovať pri tvorbe a zmenách regulačných pravidiel všetky možné dôsledky.

Dostatok, nie prebytok kapitálu

Poisťovne musia byť schopné ponúkať poisťníkom cenovo efektívne poistenie, a súčasne držať dostatočný kapitál na to, aby mohli vyplácať poisťné plnenia. Je kľúčové, aby výška požadovaného kapitálu bola v súlade s rizikami, ktoré poisťovňa znáša. Regulačné požiadavky by mali zvyšovať dôveru spotrebiteľa, avšak nemali by byť zbytočne prísne či striktné.

Ak sú poisťovne nútené držať nadmerné množstvo kapitálu, vzniká riziko, že dodatočné náklady budú prenášať na poisťníkov, že produkty sa zmenia takým spôsobom, aby poskytovali menej záruk či krytia, prípadne, že budú úplne stiahnuté z trhu. To by mohlo potenciálne viesť k tomu, že sa jednotlivci a firmy budú menej poisťovať. Znášali by viac rizika než doteraz, čo môže mať škodlivé následky pre celú spoločnosť či ekonomiku (pozri str. 13).

Uznanie dlhodobého prínosu poistenia

Veľkosť súkromného dôchodkového trhu, ktorý obsluhujú poisťovne,

je enormná. Poistovne sú aj hlavným dlhodobým inštitucionálnym investorom.

Ak regulácia bude odrádzať poistovne od držania dlhodobých investícií, môže to narušiť schopnosť poistovníctva efektívne poskytovať sporiace a dôchodkové produkty. Znamenalo by to aj zníženie úlohy poistovníctva ako dlhodobého investora na finančných trhoch, a tým aj ako kľúčového stabilizátora volatility tohto trhu. Akékoľvek znížovanie úrovne úspor a dôchodkového zabezpečenia vyústi do zvýšených nákladov na sociálny systém štátu s dopadom na celú ekonomiku.

Diferenciácia, nie diskriminácia

Čím menej obmedzení sa kladie na počet a typ rizikových faktorov, ktoré môžu poistovne používať, tým konkurencieschopnejšie a inovatívnejšie môžu byť. Prospech z toho majú aj poistníci a spoločnosť ako celok.

Takéto oceňovanie rizika nevytvára nespravodlivú diskrimináciu, ale naopak. Diferenciácia je najspravodlivejší spôsob zabezpečenia toho, že poistné primerane odráža úroveň daného rizika a poistenie sa môže ponúkať za prístupnú cenu maximálnemu počtu ľudí.

Oceňovanie rizika nie je efektívne iba z ekonomického hľadiska, ale aj ako prostriedok na znížovanie rizika morálneho hazardu a antiselekcie, ako je zrejmé z príkladu fajčiarov a nefajčiarov na str. 8.

Osoba, ktorá má záujem poistiť sa, vie o svojich rizikách vždy viac než poistovňa. Napriek tomu riziká prenášané na poistovňu sa môžu minimalizovať vďaka vhodnému oceneniu rizika a zberu údajov. Úžitok z toho majú napokon všetci poistení.

Ak sa zákonodarcovia rozhodnú uplatniť obmedzenia na informácie, ktoré môžu poistovne zbierať a používať – napríklad, aby zabránili domnелеj nespravodlivosti, poistovne budú musieť zvyšovať sadzby poistného pre poistníkov, aby si kompenzovali vyššiu mieru neistoty, spojenú s rizikami, ktoré na seba preberajú. Je tiež dôležité zdôrazniť význam zberu a voľného šírenia informácií, napríklad vo verejnom prístupe k údajom miestnych úradov v súvislosti s rizikom povodní.

Sloboda v rozhodovaní o tom, čo sa dá poistiť

Ako sme si ukázali, výpočet poistného a oceňovanie na základe rizika umožňuje poistovniam na trhu komerčného poistenia nielen spravodlivo nastaviť výšku poistného, ale aj inovovať a vyvíjať nové, sofistikovanejšie

produkty, ktoré kryjú existujúce a blížiac sa riziká. Takto nastavený poistný trh je maximálne dynamický a cenovo efektívny. Akákoľvek regulácia prikazujúca povinne poisťovať isté druhy rizík by sa preto mala starostlivo zvážiť, keďže napriek dobrému úmyslu môže mať v skutočnosti úplne opačný efekt, než sa pôvodne očakávalo, to znamená útlm inovácií a ekonomickej efektivity.

Efektívne regulačné prostredie je základom pre úspešné fungovanie poistného trhu. Aby bola regulácia efektívna, musí brať plne do úvahy osobitný charakter poisťovníctva.

Príloha

Ako sa počíta poistné?

$$B_{\text{in}} = \frac{A_{\text{in}} + \alpha + \beta \bar{a}_{\text{in}}}{(1-\gamma)\bar{a}_{\text{in}}} = \frac{1}{1-\gamma} \left(\frac{A_{\text{in}} + \alpha}{\bar{a}_{\text{in}}} + \beta \right) = \frac{1}{1-\gamma} \left({}^n P_x + \frac{\alpha}{\bar{a}_{\text{in}}} + \beta \right)$$

pričom

α = počiatočné jednorazové náklady (napr. provízie sprostredkovateľa),

β = bežné správne náklady (napr. administratívne),

γ = náklady spojené s inkasom poistného,

${}^n P_x$ = netto poistné

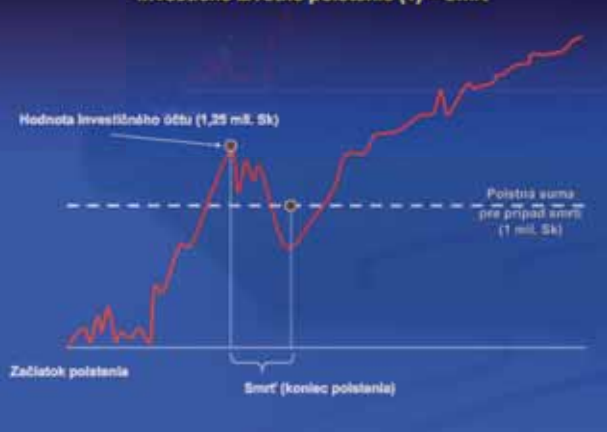
a

$$\dot{a}_{\text{in}} = \frac{1}{i} \left((L_1 \cdot v^1 + L_{2+1} \cdot v^{2+1} + \dots + L_{n+1-1} \cdot v^{n+1-1}) \right) = \text{predĺhotný dočasný dôchodok}$$

Investičné životné poistenie – Odkup a Dožítie

Investičné životné poistenie (1) – Smrť

Poistné musí byť vypočítané tak, aby primerane zabezpečovalo schopnosť pokrývať očakávané záväzky z poistných plnení, ktoré nastanú v budúcnosti, a aby obsahovalo bezpečnú rezervu na to, aby bola poisťovňa dlhodobo životaschopná. Vo všeobecnosti je výpočet založený na pravdepodobnosti výskytu poistnej udalosti v kombinácii s očakávanou výškou škody, ktorá bude v tomto dôsledku činiť nárok poisteného. V tejto „rizikovej prírážke“ sa potom ešte zohľadnia aj náklady a zisk poisťovne:

$$(\text{Očakávaná výška plnenia} \times \text{pravdepodobnosť vzniku plnenia}) + \text{náklady} + \text{zisk} = \text{poistné}$$

Zohľadnenie nákladov musí brať do úvahy:

- počiatočné náklady na tvorbu produktu (vrátane spracovania žiadosti a uskutočnenia upisovacieho procesu)
- bežné náklady spojené so správou produktu
- ďalšie dodatočné náklady spôsobené vznikom nároku na poistné plnenie (vrátane spracovania a overenia nároku na poistné plnenie – likvidáciu poistnej udalosti)

To, ako sa tieto náklady započítavajú do výšky poistného, závisí od typu a štruktúry produktu, aj od toho, ako tieto náklady vznikli. Môže ísť o fixné čiastky, percentuálnu čiastku závislú od pravdepodobnej výšky plnenia (poistná suma), alebo o kombináciu oboch foriem.

Pravdepodobnosť vzniku plnenia je obyčajne určená na základe analýzy minulých údajov homogénnej skupiny s podobným rizikom a pomocou rizikovej analýzy očakávaného budúceho vývoja. Napríklad, poistení môžu byť v životnom poistení pre prípad smrti rozdelení do rizikových skupín na základe

- veku
- povolania
- miesta bydliska
- fajčiar/nefajčiar

Je to založené na predpoklade, že jednotlivci tvoriaci tú istú rizikovú skupinu majú približne rovnakú úmrtnosť. Analýza minulých údajov za tieto rizikové skupiny poskytuje dobrý základ pre výpočet pravdepodobnosti, že u poisteného v danej rizikovej skupine a danom roku po uzavretí poistenia nastane poistná udalosť (v tomto prípade, že poistený zomrie).

Vo všeobecnosti platí, že čím viac rizikových faktorov, podľa ktorých možno poistených rozdeliť do homogénnych rizikových skupín, tým presnejší bude

odhad pravdepodobnosti vzniku nároku na poistné plnenie. Avšak pri prijímaní rozhodnutia, do koľkých rizikových skupín poistených zaradiť, je dôležité nájsť rovnováhu medzi príliš malým počtom skupín (v rámci ktorých nie sú riziká homogénne) a ich príliš veľkým počtom (v tomto prípade je počet poistených v rámci každej skupiny taký malý, že akákoľvek analýza nemusí byť štatisticky významná). Súčasne musia byť skupiny zvolené tak, aby bolo za dané kritérium k dispozícii dostatočné množstvo minulých údajov, ktoré umožnia zmysuplnú analýzu. Tam, kde nie sú k dispozícii údaje z minulosti, môžu poisťovne použiť údaje za odvetvie z verejne prístupných štatistík alebo údaje zo zaistovní.

Výsledné poistné tiež závisí od individuálnej obchodnej stratégie poisťovne (napríklad, poisťovňa sa snaží umiestniť na trhu svoje produkty za najnižšiu cenu, aby získala vyšší trhový podiel, a tak zníži podiel ziskovej zložky na poistnom).

Čo je combined ratio?

Aby sa zabezpečilo, že poistné dostatočne pokrýva dané riziká a upisovací proces je v súlade s nastavením sadzieb poistného, je nevyhnutné, aby poisťovne pravidelne kontrolovali, či náklady na poistné plnenia zodpovedajú poistnému, ktoré vyberajú od klientov – teda či riziká, ktoré poisťovňa prebrala, sú skutočne zhodné s tými, ktoré boli zahrnuté do ceny poistenia.

Jedným zo spôsobov tejto kontroly v neživotnom poistení je použitie ukazovateľa combined ratio. Je to podiel výdavkov a nákladov na poistné plnenia na zodpovedajúcom poistnom. Combined ratio je nástroj na monitorovanie toho, ako dobre poisťovňa vypočítala cenu svojich produktov (v porovnaní so svojim biznis plánom) a efektivity jej upisovacieho procesu pri zohľadňovaní rizík pri výpočte ceny poistenia.

Ak je combined ratio nižšie než 100 percent, poistné účtované poistníkom dostatočne pokrýva náklady a vytvára upisovací zisk.

Ak je combined ratio vyššie než 100 percent, poisťovňa vytvára upisovaciu stratu.

Vydala Slovenská asociácia poisťovní

Typografia a prepress

MONADA atelier s. r. o.

Bratislava.

Všetky práva vyhradené.

Toto dielo ani jeho časti nemožno

reprodukovat bez súhlasu

Slovenskej asociácie poisťovní.

© Slovenská asociácia poisťovní

2012